

ТМ	Г. XXXIV	Бр. 3	Стр. 1073-1075	Ниш	јул - септембар	2010.
----	----------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

Приказ дела
Примљено: 5. 6. 2010.

Свенка Савић

СУТРА ЋУ НА ПУТ *

У збирци под називом *Сутра ћу на пут* обједињене су 33 песме новосадског ромолога Трифуна Димића (1956-2001) у двојезичном издању на српском и ромском језику. Збирку је приредио Фрања Петриновић у Заводу за културу Војводине у Новом Саду (у едицији *Преводи* коју уређују Александар Ђурић-Боснић и Оливера Маринков). До сада је ова институција у којој је радио Трифун Димић објавила књигу *Ромолог Трифун Димић* коју је приредио Драгољуб Ацковић (2005) и у којој је Трифун Димић објавио значајан број наслова. Завод за културу Војводине је место у којем се и надаље негује ромологија и дело Трифуна Димића.

За свога живога Трифун Димић је објавио невелику збирку песама на српском језику под називом «Време самоће» (Димић, 1996) у Издавачкој организацији Друштва Војводине за језик и књижевност Рома у Новом Саду. На крају књижице је «Реч аутора» у којој он одређује време настанка песама «од приближно двадесет и три године», што значи да су песме настајале од раних седамдесетих година до 1996, тачније од ране песникове младости. У тој збирци у поговору аутор објашњава зашто су песме само на српском језику, мада тада већ постоји и њихов превод на ромски: «Разлог је у прозаичној стварности – недостатку новца». У књизи која је пред нама песме су коначно двојезично обједињене/1/.

Трифун Димић се током свог релативно кратког живота (29. фебруар 1956 – 13. септембар 2001) најинтимније исказивао путем поезије, њој је прибегавао увек када није могао да се носи са оним што се у спољном свету дешава. Нажалост, таквих је тренутака било доста. Сам Трифун своју поезију није сматрао примарним изразом своје мисије: његова је мисија била преваходно усредсређена на разне активности везане за афирмацију његове ромске заједнице и појединаца у њој.

И поред тога, његове песме су живеле пуним животом. У поговору књиге «Време самоће» он нас информише да песме «нису непознате читалачкој публици, јер су више пута објављиване по домаћим и иностраним књижевним часописима. Многе од ових песма ишчитавали су глумци на разним књижевним манифестацијама и сусретима а већ дужи низ година чују се на

svenka@eunet.rs

* Текст је изговорено слово – 7.априла 2010. у Заводу за културу Војводине у Новом Саду – поводом постхумне промоције књиге: Trifun Dimić, *Sutra ću na put: pesme*, Zavod za kulturu Vojvodine, 2010, str. 103 (dvojezično srpsko-romski).

савременим медијима, радију и телевизији. Многи стихови коришћени су као делови поетског казивања на играном и документарном филму». Укратко, његове песме су још за његовог живота биле знане, неке су као народне учене напамет, а ауторство се притом заборављало и на ромском и на српском језику, јер Трифун Димић је подједнако припадник и српске и ромске поетске заједнице.

Приређивач књиге СУТРА ЋУ НА ПУТ (према наслову једне од песама у збирци) Фрања Петриновић посматра песника у оквиру песничког простора за моменат изван припадности заједници (српској или ромској). Издваја три основна мотива и на основу њих одређује трочлану структуру књиге: **самоћа, пут и снови**. На основу њих систематизује песме којима на крају придружује неколико песама разних тематских усмерења обједињених под називомо «Случајни записи: неко ново време».

За разлику од приређивача, овом приликом из песама ишчитавам ромску традицију Трифуна Димића да бих показала колико је дубоко он био урођен у ту традицију у својој интими, с једне стране, а са друге колико је сам био под утицајем свог тадашњег ромолошког интересовања (на пример, током превођења библијских текстова).

Самоћа. Приређивач и песник су се тако добро пронашли један у другом када је реч о самоћи. Фрања Петриновић разуме потребу песника да буде сам, и његову тугу што је сам. Песник приређивачу даје потпору.

Пут. Фрања Петриновић каже да је пут Трифуна Димића «трагање за укорененошћу», што је и општа одлика припадника ромске заједнице. Пут је, међутим, и основни симбол хришћанства и Христа («Ја сам пут, истина и живот», говори Исус). Религијске књиге које је Трифун преводио крајем осамдесетих и у деведесетим годинама имају утицаја и на његову поезију. Тако се *пут* и *путовање* код песника могу тумачити из обе перспективе: онога што ослушкује у ромској традицији (у причама, песмама и свим умовторинама које је сакупљао) и онога што упија у хришћанској традицији коју преводи. Тако је мотив *пута* и општеромска и песничка аутобиографска перспектива.

Сан. У трећем делу под називом «Приче о сновима» има укупно десет песама чија је основна тема: сан, снови и сањање. Суштина ових песама је да песник у дијалогу са сном живи свој реалан живот: *Он ће ти рећи – Здраво, ја се зovem Сан. А нама препоручује: Никада сну не кажи своје право име. Измисли неко лепо и чудновато. Тако ће игра бити занимљива и трајаће дуже.*

У овом дијалогу је именовање важан део наше егзистенције: док имаш име - постојиш, тако и сан постоји. Он је наша стварност и има име као и ми. А онда пролиста у дијалогу традиционално схватање да лично име мора остати тајна за друге, па и за сан. Сан без којег ми не постојимо, који је друго име за нас, сада треба да буде лишен наше особности (име је особа), животне игре ради.

Сан има све одлике које и ми имамо: порекло (*Сан почиње мамином причом*), има место становања (*Снови живе у великом дворцу*), сан је породичан (*Сан има велику породицу*), он је модеран (*Сан јури аутомобилима*), путујује баш као и сам аутор (*Сан путује ноћу*), снови су у свим језицима па су зато и свејезички (*Снови уче све језике*). Без сна песник не би могао да се осећа добро, он је тако ведар и тако добар у сусрету са сновима. У сну се песник најбоље осећа.

У четвртом делу следе песме које је приређивач назвао «Случајни записи: неко ново време» (парафаза једног стиха из песма «Молитва очајника» - *Неко је друго време*), а ја бих овде обједињене песме назвала јава. Ту су прикупљене оне песме у којима песник пати због своје заједнице. Те песме имају особине Трифуновог активистичког односа према друштву и према његовој ромској заједници: *У ромском језику не постоји реч за непријатељ. Може бити да Роми заиста, немају непријатеље, или су им непријатељи сви па их више не именују. Чак ни лексиком, каже песник у песми Непријатељ.*

Готово је немогуће одвојити Трифуна песника од Трифуна заступника и визионара своје ромске заједнице. У временима када се осећао немоћан пред друштвеном небригом за Роми и Ромкиње (што се очекује у већини песама насталих до његове смрти 2001), он би посегнуо за песмом да у њу утисне мелодију свог незадовољства, бола и туге због патње свог народа.

У овом одељку насловљеном «Случајни записи» налази се не случајно, песма под називом Школа: *Мали Роми више не иду у школу. Кажу: Далеко је. Штета што школа није на точковима да дође у наша насеља. Могла би се добити бесплатна ужина. У њој је у духовитом тону песник понудио основни модел добре школе – школа мора доћи у ромско насеље. Школа мора доћи ромској деци у насеља, ако желимо да буду школована у већем броју. „Школа на точковима“ је иначе модел школе у оним деловима Европе у којима живе путујући Роми.*

Приређивач нам оставља да песме анализирамо из разних углова. Овога пута одабирам само неколико места да покажем како је ова интимна, аутобиографска поезија Трифуна Димића део ромске традицијске културе коју он упрета у сопствену поезију као везивну потку без које ни његовог сна не би било: *Ја не могу пронаћи место за себе, морам чувати друм. И тако већ хиљаду година.*

Напомена

/1/ Трифун Димић је приредио и објавио збирку ромских балада и романи под насловом *Погуби, Боже, оне друмове: избор из ромске усмене књижевности* (Трифун Димић, 1993), у издању «Светова» у Новом Саду.